

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Gamle Efterretninger

om

Fuglse-Herred i Laaland

af

utrykte Haandskrifter.

Et Indbydelseskrift

til

de Høitideligheder, hvormed Odense Cathedral-Skole

helligholder

Hs. Majestæt Kongens Fødselsfest

den 28 Januar 1811

i Gymnasiets større Høresal

af

E. Trojel,

Overlærer i Historie og Geographie ved bemeldte Cathedral-Skole.

Odense 1811.

Trykt hos S. Hempel,

Giet af Byens Stifts Adressekontoir og Bogtrykkerie.

Ego hoc quoque laboris præmium petam, uti me a conspectu malorum, quæ nostra tot per annos vidit cetas, tantisper certe dum prisca illa tota mente repeto, avertam; omnis expers curæ, quæ scribentis animum, etsi non flectere a vero, sollicitum tamen efficere possit.

Livius.

For tre Aar siden begyndte jeg ved samme festlige Anledning, som nærværende, at afhandle Aarsagerne til Kalmar-Unionens Ophævelse. Saavel vort Nordens som det øvrige Europas Forfatning har i de siden forløbne mærkelige Aar mærkelig forandret sig, og ovennævnte Emne tabte ved disse Forandringer største Dele af den Interesse, det laante af de tilfældige Omstændigheder, der havde foranlediget dets Valg. Vel beholdt det i og for sig en Interesse tilbage, som ingen Tid, intet Sammenstød af Omstændigheder kunde røve det; alligevel synes mig, at det ved denne Anledning ikke vilde være passende at fortsætte denne Materie, ligesom det ei heller vel er muligt under nærværende Konjunkturer at be-

handle samme med den Frihed og Udførlighed, som den fortjener. Jeg besluttede derfor at forlade et Gemme, der var blevet saa vanskeligt at behandle, og i dets Sted at vælge et mere haandteerligt.

Det første af de Manuskripter, som hermed befordres til Trykken, er en Kopie af de ifølge Kgl. Befaling i Aaret 1624 til D. De Worm indsendte Efterretninger over Fuglse = Herred i Laaland.

Det andet Manuskript, som jeg fornemmelig har benyttet i Anmærkningerne, er af den lærde Probst Kaalund, og har til Titel: „Nødtig Fortegnelse paa hvis ved Kirkerne i Fuglse = Herred i Laaland kand være i Agt at tage efter Sognepræsternes Angivende, og saavit jeg haver kundet forfaret, forfattet efter Hans Velædle Høierverdigheds, D. Christian Millers, voris gunstige Biskops, Ordre og Billie i det Aar 1707.“

Disse Haandskrifter synes at være Kopier samtlige med deres Originaler, og ere identivis skrevne af Herreds = Proosterne selv. De ere begge

i Hr. Dr. Vadens Eie, som tjenstvillig har meddeelt mig samme.

Vel gjelder for en Deel om disse Efterretninger, hvad Suhm siger om de Fyenske, Skaanske og Bornholmiske Præsters Beskrivelser, som han har optaget i de Sandvigske Samlingers 1 Bds. 1 og 2 Hefte.

De ere tørre og magre, og indeholde intet Betydeligt af physiske og oekonomiske Beretninger. — Dog have de Laalandiske Præste-Efterretninger, som her meddeles, det Fortrin for de nybnævnte, at de ikke ere opfyldte med Fabler og Dvertro. Tilmed forsommer Manuskriptet af 1624 aldrig at anmærke — hvad Luns ved første Diekast synes tørt og usigtigt — hvor mange Gaarde Landsbyerne den Tid havde, hvor mange af disse vare øde, hvor mange henlagte under gamle eller nyopbygte Herregaarde, og tilføier flere saadanne Bemærkninger, der ere af stor Vigtighed i Historien til sammenlignende Beregninger over Folkemængdens og Agerdyrkingens Af- og Tiltagelse — Bemærkninger, som i det de tjene til at sætte i end herligere Lys den af Dannerkongernes Fortjenester, der

fra sin første Deeltagelse i Statsstyrelsen uafslædig arbejdede for den vigtige Bondestands Vel, faa derved ligesom en søregen Ret til at bekendtgøres paa hans Fæst — Desuden kunne disse Haandskrifter, at jeg ikke skal tale om den Værd, de have for den egentlige Tidgrundstæ, i flere Henseender tjene til at forege og berigtige de Beskrivelser, vi have over Laaland.

Det ældre Manuskript har jeg saa meget hellere ladet afstrykke heelt og uforandret, som Samleren til Laalands Historie, Provst Rhode, ikke synes at have kjendt, eller benyttet samme. Af de mange Notizer om Kirkerne, Inscriptioner og Diplomer, som det yngre Manuskript indeholder, har jeg derimod kun i Anmærkningerne anført, hvad jeg havde Grund til at ansee for ubekjendt, eller dog mindre fuldstændig bekjendt. Til Slutning maa jeg alene tilføie, at jeg kun i Titlerne (til en Prøve) og i Eiendomsnavnene har anset det af nogen Vigtighed, at beholde Manuskripternes Orthographie.

F u l s e . H e r r i k

Sogners, Landzhyers, Wynders og deris Gaardis
 Tallis Antegnelse, med Høis, som kunde tiene
 til Chorographia Beskrivelse, forsend til Gudsfryctige
 og høeglerde Mand, Doctor Hans Michellisen,
 Biskop offuer Fyns Stigt, af Prosten og Herritz=
 Presterne ibidem den 10 Decemb. Anno 1624 med
 deris Henders Underskriffelse.

Fulle = Herreds Navns Herkomst er ikke at
 udsørge her hos os, uden det skal være kommet
 af et Sogns Navn, ligger her udi Herredet, kaldes
 Fullese¹⁾)

Sognenes Navn og Tal med deres Kirker 21²⁾),
 I. Hillested haver 51 Gaarde.

1) I Kong Waldemars Jordebog skrives det Fughølskøret
 v. Langeb. Script. Rerum. Dan VII. 540. „Significat
 avium territorium“ siger Suhm l. c. 584.

2) De Forandringer, som ere foresaldne i Sognenes Ind=
 deling o. dl., skulle siden ved hvert enkelt Sogns Bes=
 Krivelse anmærkes.

2. Holeby, 3. Borsfœ, 4. Krønge, annexerede under eet Kald.

5. Fullbse, 6. Loerslunde, annexerede under eet Kald.

7. Erindeløff, 8. Delftroppe, annex. under eet Kald.

9. Laagerop.

10. Nødby, 11. Ringsfeylle, annexerede under eet Kald.

12. Nebbelunde, 13. Seddinge, annexerede under eet Kald.

14. Tirsted, 15. Skoringe, annex. under eet Kald.

16. Torpe eller Weileby.

17. Magerby er annexeret til Lande, som ligger i Sønder-Herred.

18. Dkoffte.

19. Fæse, 20. Femse, 21. Afkese. Disse 3 Der ere under Naleholms-Lehu med geistlig Jurisdiction, mens med verdslig under Nykjøben i Falster³⁾.

3) Til Fuglse Herred regnedes og i Kong Waldemar II Tid Stokkemarke-Sogn, som nu hører til Sønder-Herred, eller, som det da kaldtes, Arnungshæ-Herret, Langeb. I, c. 540, 42.

Præsternes Tal er 13; Kapellanier 2 (i Njøstte og Rødby); Skoler⁴⁾ 1 (i Rødby); Degnene med deres Bolige 12.

Finis

paa Fulde Herreds Antegnelse. Efterfølger Sognenes.

I. Hillested = Sogn.

Dette Sogns Navns Herkomst kan man intet udspørge⁵⁾.

Byernes Tal er 4.

1. Hillested, som Kirken⁶⁾ udi ligger, hvor der findes 31 Gaarde med Degne = Gaarden, som boer 31 Par Bofolk udi.

- 4) Ved Skoler forstaaes Latinske, eller, som de nu kaldes, lærde Skoler, hvis Rektor i saa smaae Stæder som Rødby, sædvanlig var den residerende Kapellan. Af Danske eller Almue = Skoler toges den Tid ingen Notize.
- 5) Provst Rhode i hans Samling til de Danske Pors Laalands og Falsters Historie I. 653. uleder Navnet af den gamle Danske Løge = Gubinde Hilde, til hvem Hylde = Træet var helliget. Dette Sogn er nu annekteret til Maribo Kjøbstad i Muses Herred. Dets Hartkorn angives af Rhode (l. c. p. 652) til 293 Tdr. Dets Folkemængde (efter Folketælling af 1787. da jeg ikke haver Detaillen af nogen af de senere) 414 Sjæle.
- 6) I Kirken ligger Manuskriptet af 1707 efter Sognes Præsten Mag. Hendrik Roth's Beretning, ere ingen

2. Noe, som haver 14 Gaarde og Bomænd, med Præstegaarden, som Præsten udi boer.

3. Haaret, som haver 6 Gaarde og Bomænd⁷⁾.
 Winittze, som er et gammelt Herresæde, og ligger for sig selv, hvor der haver boet i fordum Tid Adels med Tilnavn Waadt⁸⁾

Kirkens Patron haver været udi Pavedømmets Tid en Apostel ved Navn S. Andreas, som Kirkens Jord har sit Navn af.

De Jorder findes her udi Sognet nogle, som fer have i gammel Tid boet Folk paa, og ere lagte til andre Gaarde her i Sognet.

Gadehuse ere her 29 med dem, som ere bygte paa Bomændenes Gaardes tilliggende Jorde. Nok eet er givet til de fattige.

Navnenes Herkomst, som disse Byer have, veed man Intet af at sige.

mærkelige Antiquiteter; at finde, saasom den for nogle Aar siden blev repareret, og alle gamle Breve og Dokumenter da kasterede. Blandt Kirkens Kar og Ornamente findes en sørgyldt Kalk, paa hvis nederste Rand om Foden er en Deel gamle Rune = Bogstaver.

7) De 2 sidste Byer kaldes i Holts Provincial-Lexikon Kaa- og Harribs-By.

8) Winittze er nu en fri Gaard under Grevskabet Knudtenborg.

Videre er her udi Sognet ikke at finde eller at
 udsørge, som kan tjene til Chorographiæ Beskrivelse,
 hvilket jeg Christen Mattzen Brun⁹⁾ vinder
 med denne min egen Haand, skrevet 17 Novemb.

Holeby = Wurtzøe = og Krønge = Sognes
 Antegnelse¹⁰⁾.

Holeby¹¹⁾.

Udi Holeby = Sogn findes

I. Gaarde, som besiddes, foruden Præste = Gaarden
 og Degne = Gaarden, 30, hvori er beregnet

- 9) Denne Præstes Tilnavn Brun har Rhode ikke anført
 i den Fortegnelse, han giver paa Sognets Præster.
- 10) De to første ere endnu samlede. Krønge er annek-
 teret til Fuglse.
- 11) Kirken skal efter det ynnere Manuskript have været ind-
 viet til den hellige Chrysostrimus, hvis Navn sandtes
 paa den gamle Altertavle, som efter Reformationen
 afskaffedes. Paa Stolene vareudgravede mange Monke-
 og Abbedisfe = Hoveder med Årstallet 1504.

1. Naagehaffue, som ligger udi en liden Lund, hvor findes Gaarde 3.
2. Søndre = Holeby, hvor findes Gaarde 18.
3. Nybølle = Haffue, som ogsaa ligger udi Skoven, hvor findes Gaarde 2¹²⁾.
4. Nørre = Holeby, hvor findes Gaarde 7.

II. Gadehuse 12, hvorndi ere bereguede de Gadehuse, som ere bygte paa Vøndernes Gaardes tilliggende Jord¹³⁾.

12) Nybøllehavens 2 Gaarde ere nu samlede under 1 usfri Gaard, Nybøllegaard kaldet, der tilhører Grevskabet Rnuhtenborg, og staaet for Hartkorn, Uger og Erg 23 T. 6 Skp. 1 Kk. 1 Alb. I Danske Atlas III 325 kaldes den uriatig Nibbelgaard, som dog i Til-lægget VI 505 findes rettet. Ogsaa Kolls nyttige Provinssal: Lexikon p. 348 feiler deri, at det gjør 2 Ny-bøller af dette ene. Dog lige Feil ere i et saa vidt-løstigt Arbeide lettere at undskyde, end at undgaae, og fortiente vist nok dette Værk et nyt Opdrag, hvortil ogsaa Bogh. ind. er Hempel her i Odense havde bestemt sig, da den uheldige Krig kom paa, og standsede dette, som saa mange andre litteraire Foretagender.

13) Holeby = Sogn har 217 Tdr. Hartkorn, og havde i Aaret 1787 en Folkemængde af 274 Sjæle.

Burtzøe¹⁴⁾

Udi Burtzøe = Sogn findes

I. Gaarde, som besiddes, foruden Præstes og Degnes Gaarden, 28.

Hvorudi ere beregnede

1. En Fæstegaard, hvorpaa boer en Adelsperson ved Navn Frue Malene Lindenoew.
2. Halve Gaarde, som ellers kaldes Gaardsfæder¹⁵⁾ 4.
3. En Gaard, som kaldes Føllerupgaard, hvorpaa fordiin Tid haver boet Adelspersoner, hvis Tilnavn menes at have været Rabbell.

14) Burtzøe = Sogns Hartkorn 184 Edr. med en Folkesmængde af 244 Sjæle. Om Kirken har Manuskriptet af 1707 følgende: „Burtzøe = Kirke har havt et andet Navn før, og da været kaldet templum D. Dionysii, og gives i samme Kirke et aarligt Offer til Præsten og Degnen næste Søndag efter Dionysii Dag til en Erindring om samme Kirkes enten Opbyggelse eller Indvielse, endstjændt Offeret er nu ikke uden 7 eller 8 Mk. om Aaret.“

15) Ved Gaardsfæder forstaaer Etatsraad Schlegel Fæstegaarde, der bortfæstedes paa Fæsternes Livstid. See K. Anchers samlede jurid. Skrifter II. 264. Anmærkningen.

II Gadehuse 19, hvorudi ere beregnede de Gadehuse, som ere bygte paa Bøndernes tilliggende Jord.

Krønge¹⁶⁾

Herudi findes Gadehuse 5; Gaarde haver der været udi Krønge for nogle Aar siden, som have været besiddt, 15, af hvilke ere ødelagte 4, saa der er nu allene 11 ved Magt i Krønge - Sogn 11, hvorudi ere beregnede 2 Gaarde, paa hvilke der siges, at udi gamle Dage skulde have boet Præsten og Deguen til Krønge-Kirke; dog Herligheden af samme 2 Gaarde

- 16) Dette lille Sogn har 125 Ldr: Hartkorn og 147 Sjæle. Om Kirken har det yngre Manuskript følgende: „Krønge-Kirke, som er Fuglse-Kirkes Annex, skal efter Folks Sigelse have været dediceret St. Peder. Til samme Kirke (eller som Rhede l. c. 626 forsikrer, til Krønge-Kilde) skal og have været gjort Pilegrims-Reiser i fordom Tid, hvilket ældgamle Folk der i Byen sig sig at have hørt af deres Forældre, som i deres Tid skal endda have fundet Krækker og Andet, som de forhen Syge til et Helbreds-Legn der skal have fra sig lagt. Men om der har været en Kilde eller Andet at reise til, som nu til Kippinge i Falster, kan ikke erfares af Noget; alene her siges, at de Syge skal have offret dertil:“

følger nu *Scholdt*, men hver af dem fylder aarligen til *Krønge-Kirke Byg 1 Pund¹⁷⁾*

Ellers er det bitterligt, at paa den *Sted*, som *Scholt¹⁸⁾* staaer, haver i fordom Tid ligget en *By*, som kaldtes *Dreggerup*, udi hvilken der haver udi *Mandeminde* været *Gaarde 8*. Og paa samme *Sted* haver staaet et *Kapel*, som kaldtes *S. Jorogens Kapel*, til hvilket at *Dronning Margreta* haver givet en *Kalk* og *Dist* af *Selv*, som er forgyldt, hvilken endnu findes i *Krønge-Kirke*, paa hvilken disse efterskrevne *Ord* findes: *Eleemosyna Margaritæ, Daciæ, Norvegiæ & Sveciæ Reginæ¹⁹⁾*

- 17) I *Vd. Byg* var førend *Foorordningen* af 30 *Muz. 1687* — 24 *Skp.*, det er 4 *Tønder* efter det gamle *Maal*, 6 *Skp.* paa 1 *Tønde*, som endnu efter *Hr. Dr. Baders Beretning* ikke ganske er gaaet af *Brug* i *Laaland*, s. *E.* ved den saakaldte *Dommer-Sisejeppe*, der baade i *Sønder-* og *Nørre-Herr-*der, hvor *Hr. Doc-toren* har været *Hertedsfoged*, holdt det gamle *Maal* sfr. om alt *Slags Korn*s gamle *Beregning* *Mort-villes Afhandling* i *Ny Samling* af det *Danske Vidsk. Selsk. Skrifter* 5te *Deel*.
- 18) *Scholt* nu en *fri Hovedgaard*, der staaer for *Hart-korn Ager* og *Eng 70 Td. 5 Skp. 3 Fk. 1 Alb.* og *Skovskold 3 Td. 2 Skp. 2 Fk. v. Vegtrup l. c. 612*, *Gaarden* var fordom i *Laaland*, ligesom *Hollufgaard* i *Fyen*, bekjendt af dens *smukke Hauge = Aulæg. v. Danske Atlas III. 330*.
- 19) *Mnfr.* af 1707 har herom *Følgende*: „*Findes* i denne (*Krønge*) *Kirke* et *rart Monument*, nemlig en *Kalk*,

Efterdi at Krønge = Sogn er blevet meget forringet Tid efter anden, da er det ved Kongelige Forsordninger befaleet, at Krønge = Kirke = Dør skulde tillukkes, og Krønge = Sognefolk at skulle søge Wurtzøe = Kirke (som er annereret til Høleby = Kirke ved S. Konning Fredrich den første hans Brev, dateret Anno 1531), og holde Wurtzøe = Kirke for deres rette Sognekirke, som bevises med tvende Kongebreve. Først bevises det med Salig og Høilevlig Thukommelse Konning Christians Brev, dateret Anno 1550, at Krønge = Kirkes Dør skulde tillukkes, og Almueu at søge Wurtzøe = Kirke. Dernæst bevises det med Sal. og Høilevl. Thuk. Konning Fredrichs Brev, dateret 1579, hvilket ogsaa befaler, at Krønge =

som endnu bruges ved det høiærdige Sakramentes Uddeeling, og af Dronning Margreta til samme Kirke er forøret, med de 3 Levers Waaben paa, samt et ukrigt Crucifix og disse Ord med Nonke = Bøstaver om Føden: Eleemosyna Domine Marg. etc. Orate pro ea. Men med disse Ord omkring Haandfanget; Miserere mei Deus. findes endnu i samme Kirke et Instrument af Elsk, hvorpaa man mener Lysene i Pavedømmet skulle være konsekrerede og indvieede, og er det saa gjort, at baade store og smaae Lys kunne tillige sættes deri.“ Endnu har dette Muskr. et Afladsbrev af Biskop M a f n e, som allerede findes aftrykte mellem Langebeks Efterretninger om denne Svenske Bisp i Danske Magazin III 264, hvormed jeg har konfiteret nærværende Kopie, og ikke fundet uden ubetydelige Afvigelser.

Kirkedør skalde tillukkes, og Almuen at søge Vurtzøe-Kirke, hvilket dog for adskillige Marsagers Skyld endnu ikke er efterkommet²⁰).

Videre er her udi Holeby-, Vurtzø-, og Krønge-Sogne ikke at udsørge, som jeg endnu kan vide til Chorographiam at kunne tjene. Dette bekjender jeg Niels Jensen Staurby, Præst til forn. Sogner, med egen Haand. Skrevet udi Holeby 18. Novemb. 1624.

Fulsø. Sogn²¹)

Kirken, olim in pæpato D. Laurentio sacrum, kaldes Fulsø-Kirke af den Marsag, som jeg haver ndkundskabet af de Gamle, af en Høi, Kirken staaer paa uden Dyerne, kaldes Fulsø²²)

20) Marsagen anfører Møde l. c. 626. Han synes ellers ikke at have kjendt det sidste Kongebrev, og henfører nok det første af Kong Christian III vigtig til 1555.

21) Fuglse-Sogns Hartkornjer 328 Edr., Folkemængden 526.

22) Det yngre Munkot. melber, at Kirken i Aaret 1595 blev ombygget af Henning Gise, Kgl. Majestæts Hof-Marskal og Herre til Kierstrup, og indviet til den hellige Trefoldighed. Af det Bibliothek, samme Herre 1596 forærede til Kirken „til en evig Ghuftommelse og blivende siggendorf og Monument“, vare allerede 1707 kun 50 Læger tilbage.

Er udi Fulsø = Sogn 6 smaae Byer.

1. Udi Fulsø ere Gaarde foruden Præstes og Degne = Gaarden 7.
2. Bøjerop 9.
3. Alsø 4,
4. Skonchelmark²³⁾ 8.
5. Florup 12.
6. Hillersdorff 5.

Er Gaarde 46²⁴⁾

Er Gadehuse i Fulsø = Sogn 16.

Udi Fulsø = Sogn ligger en Herregaard, som Mb. Otto Povisl nu eier²⁵⁾, haver sit eget Virk, kaldes Kerstrup²⁶⁾.

Ved Alsø i fornævnte Sogn ligger en Have ved Søen, omstedt ved den østre Side, kaldes Bomshaffue, haver i gamle Dage været boet af Adelsfolk, som Gravene og noget af Vindebroen udviser

Hvoraf fornævnte Byer udi Fulsø = Sogn have deres Navne, er ikke nu i Mandeminde.

23) Kaldes nu Skottemark.

24) En rigtig Optælling giver kun 45.

25) Provst Mbøde feiler altsaa, naar han i sine anførte Samlinger S. 623 lader denne D. Povisl bære 1620.

26) Kerstrup er endnu en fri Hovedgaard med Uger og Engs Hartkorn 59 — 6 — 2 — 1 og Skovtyld 1 Td. 1 Skp, v. Vegtrup. l. c,

Torslunde-Kirke olim in papatu D. Petro sacrum er bygt Ao. post Chr. natum 1440, som et gammelt Pergaments-Brev udviser. Byen haver sit Navn af en Adelsperson ved Navn Tor, som haver havt sit Sæde i gamle Dage midt i Byen paa den søndre Side, hvilket er nu gjort til 2 Gaarde, og boe 2 Bønder paa²⁷⁾

Her udi Sognet ere Gaarde 20, af hvilke ere 5 aldeles øde. Ere Gadehuse i Torslunde 5.

Videre i disse Sogne er ikke at finde relatione dignum.

Andreas Matthias Beschovus manu sua²⁸⁾.

27) Thorslunde-Sogn, som nu er annekteret til Thaaesrup, har 138 Td. Hartkorn og 171 Sjæle. Rhode a. B. 609 udvæder Navnet af et Offerst. b for Guden Thor. Men ud-en Lovel bør Intet hentes fra den mærke Old-naar det kan have nærmere. Mult. af 1707 omtaler en Kalk i Thorslunde-Kirke, given 1593 af Frederik Høbe til Boserup, som i Inscriptionen kaldes Hovedsmand paa Nylsbing og Kolholm. I det Heraldiske Selskabs Lexikon kaldes denne Høbe derimod Lehnsmand paa Raunstrup i Laaland. Alle disse 3 Lehne maa han dog nok ikke have havt tillige.

28) Paa Dansk Biesche, som Worm i sit lærde Lexikon I. 108 skriver dette Familie-Navn, eller Besché, som Rhode i a. B. 619 kalder ham.

Terendeløff, Sogn.

Hvis denne Kirkes Navn er anlangendes, haver jeg ikke kunnet udsperge, hvoraf hun skulde have bekommet det^{2o}).

- 29) Navnet skrives i Mskr. af 1707 *T e r e n t l e v*; hos Rhode Erringlev; hedte efter Dr. Badens formening i hans Efterretninger om Oldtidens og Middeltidens Høstværten, Weipolitie ic. p. 67. oprindelig *Erringlev* af de to i vort gamle Sprog meget bekendte Ord *Er* og *Lev*. Navneoprindelsen fra de katholiske Bisper, som herfra skal have udsendt deres Bieve, falder altsaa ifølge hien gamle Retkrivning bort.

Sognet staaer for 402 Ld. Hartkorn. Folkmængden 505 Siæle.

Om Kirken skriver Præsten Jakob Poulsen Priv i Indberetningen af 1707: „Kirken fra Alders Tid har været kaldet St. Nicolai Kirke, fordi Søfarende, hvis Kours falder fra Østerseen og Vester paa, i Hebningskabet have indsat den Afguds St. Nicolai Træbillede i Kirken, hvilken de tilbade om Veir og Vind, og den er den første, som sees paa den syndre Kant i Laaland.“ Det er neppe troligt, at hans Veltroværdighed skulde have været uvidende om, at St. Nicolans ikke skriver sig fra Hedenskabet, men fra Katholicismen. Det synes derfor rimeligere, at den gode Lutherske Præstemand med disse Ord har villet give den katholiske Overtro en Nap. Dog er det og muligt, at Provst Rhode, naar han i a. B. 593 slutter sine Efterretninger om Hr. Priv saaledes: „De Velsindede skule gjerne hans og Enhvers Feil,“ har taget Hensyn til hans store Enfoldighed og Uvidenhed.

Herregaarde i dette Sogn ere 2.

1. Bremmersvold³⁰⁾ haver H. B. og S. Mogens Giese først ladet fundere, bygge og give Navn. Men af hvad Marsag han haver givet den det, kan ikke udspørges³¹⁾.
2. Den Anden haver 2 Navne, som er Kielstrup og Syndergaard. Men hvo der haver bygt, eller givet den disse Navne, er mine Sognefolk og mig aldeles ubevidst, uden hvis man kan seis nogenledes slutte og forfare af Stedens Feilighed, som er udi Mening hos os, at han skulde have det første Navn af en liden By, som laa strax derhos, og er nu afbrudt, hvilken hedte Kielstrup eller Kieldes Terp af den Marsag, at der laa en stor Springe-Kilde sydost derfra. Det andet Navn. at han nu kaldes Syndergaard, menes deraf at skulle være kommet, at der ligger 3 Herregaarde efter hinanden, hoorpaa for nogle Aar siden haver boet 3 Brødre, som vare Henning Giese

31) Et endnu en stor Herregaard med fri Hovedgaards-Lart Ager og Eng 84 Ld. 3 Stp. 1 Alb., Skovskyd 5 — 3 — 1 — 1.

32) Mogens Giese haver kun istandsat Bremersvold, hvis Ælde holdes for at være fra 1240. See Rhode a. B. 596, 97.

paa Kierstrup, Mogens Gjøye paa Bremmersvold, og Absalon Gjøye paa fornævnte Kierstrup eller Syndergaard. Fordi denne Gaard ligger Synder fra de andre 2, menes der, at han skal kaldes Syndergaard.

Byer udi Jerendløff=Sogn have været af gammel Tid 7. (fordi der er een By, som ligger til begge Sognene)

Gaarde og Gaardmænd udi dette Sogn have været af gammel Tid 76.

Byernes Navne

med Mandtallet antegnet hos hver By.

1. I Jerendløff=By have været Gaarde og Gaardmænd foruden Præste- og Degne=Gaardene 27. Af disse findes endnu ved Magt 22, sde 5.
2. Udi Skouby findes endnu ved Magt 4.
3. Sielstoffte have været Gaarde og Gaardmænd 22. Af disse ere endnu ved Magt 17, sde 5.
4. Udi Laarpe have været Gaarde og Gaardmænd 10. Af hvilke endnu ved Magt 4, sde 6.
5. Udi Galmendrup have været Gaarde og Gaardmænd 4, hvilke U. B. og S. Mogens Gjøye

- lod afbryde, og lægge Jorden af dennem til fornævnte Bremmerkvold, den Tid han lod bygge den.
6. Udi Kielstrup eller Kioldistorp vare Gaarde 4, hvilke W. B. og S. Her Brede Randzow lod afbryde, og lægge Jorden af dem til Syndergaard den Tid, han arvede den efter fornævnte Absalon Gjøye med sin W. og S. Frue, Fru Karen Gjøye.
7. Gaarde, som udaf Alsminbølle have ligget og gaaet til Terendløff = Kirke, have været 5, af hvilke endnu ere ved Magt 3, øde 2.
- Gadehuse i Terendløff = Sogn ere 32.

Olstrup, Sogn³²⁾

Hvoraf denne Kirke haver bekommet sit Navn; kan jeg ikke udspørge, uden den haver det af et gammelt Herresæde ved Navn Olstrupgaard, som ligger sydvest fra samme Kirke. Paa dette Herresæde boede

32) Olafsthorp skrives det i Kong Valdemars Jordebog, der agner det til Møse = Herred. Langeb. l. c. 540
Sognet har 266 Ld. Hartfoer og 218 Beboere.

H. B. og S. Erich Porsk for nogle Aar siden. Men nu er den skift og bygt i 2 Gaarde, og boe 2 Mand derudi.

Byer ubi dette Sogn have været, og findes endnu med fornævnte Dlsrup 2 Gaarde 5.

Gaarde og Gaardmand have været fra gammel Tid 29.

1) Udi Dlsrup 2. 2) I Pileb 2. 3) I Bierne 8 have været 14, af demnem ere endnu ved Magt 10, øde 4. 4) Udi Pugerup ere endnu ved Magt Gaarde 3. 5) Gaarde, som udaf Alsminbølle have gaaet til Dlsrup = Kirke, have været 8. Af dem ere endnu ved Magt 5. øde 3.

Gadehuse i Dlsrup = Sogn 14.

Gaarde, som ere endnu ved Magt i begge Sogne = 72. Øde Byggesteder i begge Sogne = 33.

Hvo der haer først fundret og bygt fornævnte Kirker, Herregaarde og Byer, eller hvoraf de have bekommet deres Navne, er mig aldeles ubevidst, uden

hvis jeg derom tilforn skrevet haver. Hvilket jeg
bekjender og bekræfter med denne mia egen Haand
underskrevet udi Tredløff=Frøstegaard den 22 Novemb.
1624. Ericus Andre. Tuxenius P. L. manu sua.

Thaarup, Sogn³³⁾

33) Sognets Hartkorn 335 Td., Folkemængde 303 Sjæle.
Om Kirken melder Manuskriptet af 1707 Følgende:
Thaarup Kirke har efter Sognepræstens H. Johannes
Sid. nborgs Angivelse før været kaldet vor Frue Kirke,
og haver han under hans Haand tilfikket mig efterføl-
gende Kopie af det Afsladsbrev, han haver i sin Gjemme,
angaaend: Thaarup Kirke i Laaland:

»Angelus ttz:*) sancte crucis, Richardus ttz:
sancti Eusebii, miseratione divina sacrosancte Romane
Ecclesie Presbyteri Cardinales, universis Christi fidelibus
præfentes literas inspecturis pariter et auditoris salutem
in Domino sempiternam. Dum precella meritum in-
signia, quibus regina cælorum virgo Dei genetrix sa-
cratissimi matris sedibus preclara fidereis quasi steila matutina
præratilat, devote consideratjonis indagine perscrutamur,
dumque infra pectoris archana revolvimus, quod ipsa,
utpote misericordie mater fons pietatis et gratie, amica
humani generis consolatrix, pro salute fidelium, qui de-
lictorum pregravantur, sedula oratrix et pervigil, ad Re-
gem, quem genuit, intercedit, dignum, quin ismo debi-
tum arbitramur, ut fideles quoslibet ad sibi devotius de-
serviendum indulgentiarum muneribus incitemus; Cupi-
entes igitur, ut Capella ad altare beate Marie virginis
situm in ecclesia parochiali de Thogeroppe in Laulan-
dia Ottoniensis diocesis: congruis ab iisdem Christi fide-

*) Denne Abbreviatur betegner formodentlig Ordet:
frater.

Hvis denne Kirkes og Byes Navn er anlægget er ikke vitterligt.

libus frequentetur honoribus, fidelesque ipsi eo labentius devotionis causa confluant ad eandem, et manus inibi porrigant adjuatrices, quo ex hoc ibidem coelesti gratie dono uberius conspexerint se relectos de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius autoritate confisi, omnibus et singulis utriusq. sexus Christi fidelibus vere penitentibus et confessis, qui in annunciationis, visitationis, assumptionis et nativitatis beate Marie virginis, nec non ipsius altaris dedicationis capellam ipsam seu ipsius altare devote visitaverint annuatim, et ad ipsius reparationem, conservationem aliaque premissa manus porrexerint adjuatrices, Nos Cardinales præfati et quilibet nostrum per se, in singulis festivitibus præfatis, quibus id fecerint, centum Dies indulgentiarum de penitentis misericorditer in Domino relaxamus presentibus perpetuo futu , bus duraturis. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri nostrorumq. Card. . . . sigillorum fecimus appensione communiri. Datum Rome in domibus nos anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo, indiction die vero vicesimo septimo mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Christ. . . et domini nostri, Domini Pauli, divina providentia Papæ secundi anno“

„Paa dette Afslæbsbrev holdes for at Taagerup-Marked har været grundet; det er det Marked, som ved Taagerup forðum har været holdet, og endnu holdes i Rødby visitationis Mariæ, er Taagerup dog ikke udeladt af Almanaken, som har Vidnesbyrd om det Forbigangne; Thi blev Markedet efter det bøie Herikabs gode Befindende derhen forflyttet formedelst Hr. Hans Hansøns, 9de Præstis eller Reformationen, hans Ansøgning, af den Årsag at Landmandens Korn, som da kunde staa i sin beste Flor og Grøde, blev opødt og fordærvet.“

Herregaarde 2. Høybygaard B. Landsdommers
 i Laaland og Salsler, hans Ervedegaard³⁴⁾, og
 Engebøllgegaard, som er B. Dithe Braaes.
 Byer ere 4.

I. T a a g e r u p, hvorudi Kirken staaer,
 ere Gaarde foruden Præstegaarden og Degnebolig
 7, blandt hvilke Gaarde er een, som i gammel

Fovenanførte Ufladsbrev, dat. Rom 27 Marz 1470, kundgjøre Kardinalerne Angelus og Richardus, hvor-
 iinde de af Beundring over den hellige Jomfrue, Him-
 lens Dronning, Gudmoderen, der i sin skinnende Stjerne-
 borg glimrer som Morgensjernen, og i Betragtning af,
 at hun, som Barmhertigheds Moder, Sjærligheds og
 Naadens Kilde, det menneskelige Kjønns blide Trøster-
 inde, ved sine indstandige Forbønner intercederer hos
 hendes Søn for alle troende Syndere, ønske at opmuntre
 disse til hendes ivrigere Dyrløse, og derfor love og
 skjænke indtil evig Tid 100 Dages Uflad til alle bod-
 færdige Kristne, som aarlig med Andagt besøge hendes
 Alter i Kapellet i Taagerup paa den hellige Jomfrues Besø-
 budelses, Besøgelses, Himmelfarts og Fødselsdage, eller
 og paa Alterets Indvielsesdag, og som bidrage til Ka-
 pellets Vedligeholdelse.

Da jeg ikke troer, at dette interessante Dokument
 hidtil er bekendtgjort ved Trykken, saasom det hverken
 findes i Pontoppidans Kirke-Annaler, eller i Danske Ma-
 gasin, har jeg her meddeelt samme. Markedet, som
 styder det sin Oprindelse, holdtes i Taagerup paa Mariæ
 Besøgelses Dag den 2 Juli indtil 1632 og siden i Dødby
 paa samme Dag.

34) Høybygaard er den største Hovedgaard i Laaland paa
 omtrent 170 Ldr. Hartkorn.

Lid var en Herregaard, som kaldtes Drinkgaard, hvor en Adelsmand holdt Huus, senere Høybygaard blev bygt. Er i samme Laagerup 2 øde Boliger, hvis Bygd er dog forfløttet til Høyby, og have samme 2 Gaarde deres Lofte og Jord tet ud hos Præstegaarden ved den østre Side. Udi denne By er Gadehuus 1.

II. Engebøllge, hvor B. Ditthe Braa haver sin Gaard Engebøllgegaard, som af Arilds Lid var en Bøndegaard, og blev Bygd paasørt af S. og B. Mogens Gøye. Derforuden ere Gaarde 5, og 1 Gadehuus, som er til B. Ditthe Braaes Mølle. Sammensteds er en Ødebolig, som kaldtes Hørisbolig, hvorman mindes at have været bygt paa.

III. Hyltofft, ere Gaarde 16, blandt hvilke 15 ere ved Magt; den 16de er øde, hvilken Jord ligger til en anden Gaard, af hvilken Jord der gives Landgilde til Helligestis i Nykjøbing.

Er en anden øde Jord, som skylder til Mariæbo-Kloster, og fand ikke mindes at have været bygt paa.

Gadehuuse 13, og herudi 1, som er øde.

IV. H ø y b y , hvor B. Landsdommer i Laaland og Falster, Holger Blde haver sin Edegaard. Tiendere derforuden ere 15. Den 16de er en Odebolig, hvoraf er endnu at see et Frugt-Træ, som Boligen var. Gadehuse 4. Videre at forfare om saadant, som kan tjene til Chorographiæ Beskrivelse, kan jeg ikke finde enten mundtlig eller skriftlig. hvilket jeg Hans Hansson bekjender med denne min egen Haand. Understrevet i Laagerup 22 Novemb. 1624.
